

A LÉBÉNYI TÖLGY-ERDŐ TÁJTÖRTÉNETI KUTATÁSASELMECI Marianna¹, HÖHN Mária², SALÁTA Dénes¹¹ Szent István Egyetem, Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar,
Környezet- és Tájjgazdálkodási Intézet, 2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.² Budapesti Corvinus Egyetem, Kertészettudományi Kar, Növénytan Tanszék
1118 Budapest, Ménesi út 44.
e-mail: selmecim@gmail.com**Kulcsszavak:** tájtörténet, erdőhasználat-történet, Lébény, Győri-medence, maradványerdő

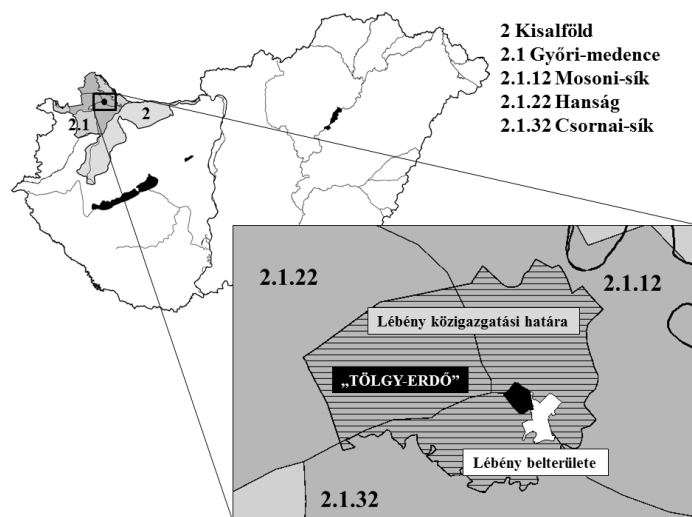
Összefoglalás: A Hanság keleti peremén fekvő, természetvédelmi oltalom alatt álló lébényi Tölgy-erdő mind természeti, mind kultúrtörténeti értékekben gazdag terület. Két veszélyeztetett élőhely található területén: az alföldi gyertyános-tölgyes (*Circaeo-Carpinetum*) és a szigetközi tölgy-kőris-szil ligeterdő (*Pimpinello majoris-Ulmetum*). Tanulmányunk célja a Tölgy-erdő tájtörténetének feltárása és erdőhasználatának rekonstruálása. Irodalmi forrásokat, levéltári dokumentumokat és a helybéli lakosok adatközléseit feldolgozva kronologikusan rendszereztük az erdő használatának történetét és a terület időbeli változásait. A kapott eredményeket történeti térképek és légifotók segítségével támasztottuk alá, amely munkából kiemelendő az erdészeti üzemtervek összevetése az archív légifotó anyaggal. Az erdő állapotának jelentős változása 1952 után indult meg, majd az 1970-es években ez a folyamat felgyorsult. Irodalmi és saját adatok alapján elkészítésre került a terület fajlistája, amely 108 tételt tartalmaz. A területen azonosított 6 élőhelytípust, a növényzet mai állapotát élőhelytérképen ábrázoltuk. Megállapítottuk, hogy a leginkább természetközeli, bolygatatlan élőhelyek az erdő nyugati, északnyugati részén találhatók.

Bevezetés

Hazánk erdeinek túlnyomó része gazdasági faültetvény, ahol a természeti értékek kevésbé vannak jelen, szemben a még megmaradt természetes vagy természetközeli erdőkkel, amelyeket kiemelt figyelem illet. Ezen erdők megkülönböztetése és kutatása fontos, mert degradált állapotukban is több természeti értéket őriznek, mint a legértékesebb telepített erdeink (MOLNÁR 1996) – nem is beszélve a természetes vagy természetközeli állapotú erdők biológiai és ökológiai jelentőségéről, illetve táj-, gazdálkodás-, erdőhasználat-történeti és a helyi lakosság életében betöltött kulturális értékeiről. A természettudományos kutatások kiegészítéseként szükséges a vizsgált táj vagy táji elem és a benne élő ember kölcsönös kapcsolatának minél szélesebb körű és minél régebbre visszanyúló vizsgálata. Munkánk céljából tűztük ki a lébényi Tölgy-erdő táj- és használat-történetének feltárását, amelynek alapjai elsősorban monografikus íráskorok, archív írott és térképi források, archív légifotók, valamint helybéli adatközlőktől gyűjtött adatok. Célunk továbbá munkánkkal hozzájárulni a már meglévő és a jövőbeli természettudományos kutatások eredményeinek megfelelő értékeléséhez, valamint alapot szolgáltatni a terület védelmét célzó tevékenységek tervezéséhez.

Anyag és módszer

Kutatásunk helyszíne a Hanság keleti peremén, Lébény nagyközség közvetlen közelében fekvő 109,78 hektáros Tölgy-erdő, amely nagy valószínűség szerint a posztglaciális bükk I. kor növényzetének elemeit is hordozó magasártéri helyzetű hordalékkúp-síkságon kialakult erdők maradványa (BOLLA ex verb.). Lébény a Kisalföld medencéjének nyugati oldalán található a Mosoni-sík, a Hanság és a Csornai-sík kistájak találkozásánál (MAROSI és SOMOGYI 1990, DÖVÉNYI 2010) (1. ábra).

1. ábra A vizsgált terület elhelyezkedése (készült MAROSI és SOMOGYI 1990 alapján Quantum GIS 1.8.0 programmal az OTAB adatbázis felhasználásával)

Figure 1. Location of the research area (based on MAROSI és SOMOGYI 1990 and Basic National Geoinformation Database of Hungary database in Quantum GIS 1.8.0 software)

A Tölgy-erdő a Fertő-Hanság Nemzeti Park részét képezi, területén két Európa-szerte kiemelten veszélyeztetett élőhely található: az alföldi gyertyános-tölgyes (*Circaeo-Carpinetum* Borhidi 2003 em. Kevey 2008) és a szigetközi tölgy-köris-szil ligeterdő (*Pimpinello majoris-Ulmetum* Kevey in Borhidi és Kevey 1996) (TAKÁCS in MOLNÁR 2010). Az erdő 1999 óta védett, 2007 óta a Natura 2000 hálózat tagja. Területének 1/3-án az Észak-Hansági Erdészeti Igazgatóság gazdálkodik, a fennmaradó részt 211 tulajdonos birtokolja osztatlan közös tulajdonként.

A terület használat-történetének rekonstruálása céljából összegyűjtésre kerültek az erdővel kapcsolatos irodalmi források. Lébény történetét KISZELI (2008), THULLNER (2001) és GIMES (1972) dolgozta fel részletesen érintve ezáltal a Tölgy-erdő történetét, míg a területet birtokló Wenckheim családról HANKÓ (2000) publikált. A terület használatának megértéséhez PETERCSÁK (2005) és CSÖRE (1997) munkái nyújtottak segítséget, míg BÉL (1985) és VON THIELE (1833) leírásai érdekes részletekkel szolgáltak a vizsgált erdőről.

Felhasználásra kerültek a fennmaradt levéltári iratok (1606-tól), amelyek közül kiemelendők a Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára Mosonmagyaróvári Részlegének archív dokumentumai, úgy mint a Magyaróvári járás Főszolgabírájának iratai (MJ. FŐSZOLG. 1922/6205, MJ. FŐSZOLG. 1931/602), Moson vármegye Nemesi Közgyűlésének

jegyzőkönyvei (MVM. KGY. JKV. 1812/390), Moson vármegye Közigazgatási Bizottság Erdészeti Albizottság iratai (MVM. KÖZIG. B. ERD. 1891/154, MVM. KÖZIG. B. ERD. 1900/58), Moson vármegyei úrbéri iratok levéltári gyűjteménye (MVM. Ú. 1773., MVM. Ú. 1781., MVM. Ú. 1793.).

Vizuális források közül felhasználásra kerültek a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtárában található Első katonai felmérés VII/11 szelvény, 1784, MA 1:28800; Második katonai felmérés XXV/48 szelvény, é.n., MA 1:28800; Harmadik katonai felmérés 4959/1 szelvény, 1880 és 4859/3 szelvény, 1872, MA 1:25000; topográfiai térképek (Magyarország topográfiai térképei a Második Világháború időszakából, 4959/NY és 4859/NY szelvény, 1941-1944); valamint archív légifotók (L-33-11-D-a/1952, L-33-11-D-b/1967, L-33-11-D-c/1983). Célunk volt az erdészeti üzemtervek minél régebbre visszamenő felkutatása (1964-2011) és összevetése a légifotók által rögzített állapotokkal. Az üzemterveket az Állami Erdészeti Szolgálat győri Erdőfelügyeleti és Hatósági Osztálya bocsátotta rendelkezésünkre. Ezek jegyzéke a következő:

Osztatlan közös tulajdonban lévő területek:

- Aktuális üzemterv: 2002-2011,
- Lenin MGTSZ Lébénymiklós erdőállomány-gazdálkodási terve 1990-1999,
- A lébénymiklói Lenin MGTSZ erdőgazdasági üzemterve 1980-1989,
- Győr-Moson-Sopron megye Mosonmagyaróvári járás. A lébényi Lenin MTSZ erdejének üzemterve 1968-1978.

Állami tulajdonban lévő területek:

- Aktuális üzemterv: 2005-2014,
- Kisalföldi Erdő Rt. Észak-Hansági Erdészet (0104) erdőállomány-gazdálkodási terve 1996-2005,
- KEFAG Észak-Hansági Erdészet erdőállomány-gazdálkodási terve 1986-2000,
- KAFAG Észak-Hansági Erdészet Jánossomorja, Lébénymiklós erdőgazdasági üzemterve 1980-1989,
- Üzemtervi részlet 1968,
- Magánosok erdeje a Kisalföldi Állami Erdőgazdaság által bérbe véve 1964 (üzemtervi részlet).

A Tölgy-erdő XX. századi történetének mélyebb feltárása érdekében szóbeli adatgyűjtésre is sor került, amelynek során félig kötött interjúk (KVALE 2005) készültek a helyi lakosokkal. A felkeresett tíz személy mindegyike valamilyen módon kapcsolatban állt az erdővel (helyiek, tulajdonosok, erdészek), közülük jelen tanulmányban Novics Angéla (NOVICS ex verb.), Bolla Sándor (BOLLA ex verb.) és Selmecsi Lajos (SELMECI ex verb.) közléseiből idézünk.

A tájtörténeti kutatás az eddig felsorolt forráscsoportok vizsgálatán alapult, amelyek időbeli alkalmazhatóságát az 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat Különböző forráscsoportok rendelkezésre állása a lébényi Tölgy-erdő tájhasználat- és tájtörténeti vizsgálata során.

Table 1. Availability of different source groups during the land use and landscape history research of the Tölgy-erdő in Lébény

	XVII. század	XVIII. század	XIX. század	XX. század	XXI. század
1. Levéltári iratok, egyéb írásos források					
2. Történeti térképek					
3. Helyi lakosok tudása					
4. Erdészeti üzemtervek					
5. Légifotók					

2009-2011 között terepi bejárásaink során az élőhelyekről az állapotok rögzítése céljából, illetve az esetleges jövőbeli kutatásokhoz fotódokumentáció készült. Irodalmi források (ZÓLYOMI 1934, 1937, BOLLA 1996, KEVEY 2004 és TAKÁCS in MOLNÁR 2010) felhasználásával és saját adatokat gyűjtöttünk az erdő növényzetéről, összeállítottuk a terület részletes fajlistáját – növénynevek SIMON (2008) nómenklatúráját követik – majd a terepi adatok feldolgozásával Á-NÉR (BÖLÖNI et al. 2007) kategóriák alapján elkészítettük az erdő aktuális élőhelytérképét.

Eredmények és megvitatásuk

Lébény rövid története

Többszöri ásatások eredményei alapján kiderült, hogy a község már az őskorban is lakott volt. Az ember nyomai az újabb kőkortól a bronz- és vaskoron keresztül megtalálhatók a környéken. A kelták lakóházainak maradványaiból és a római kori *Quadrata* nevű településből is gazdag leletanyag került elő. A vidéket később hunok, keleti gótok, longobárdok, majd avarok lakták (CSONTOS 2005).

A községre vonatkozó első okleveles adat 1199-ből származik, a híres lébényi római katolikus templom pedig 1208-ban már biztosan állt, ekkor erősítette meg II. Endre birtokaiban az apátságot. A tatárjárás idején a falut kifosztották és felégették, a vidéken csak a templom és a kolostor menekült meg, ahol a falubeliek menedékre találhattak. Az 1300-as évek eseményeiről az oklevelek és a krónikások jóformán semmit sem mondanak. A későbbi török hadjáratok pusztításai Lébényben is a lakosság számának csökkenését eredményezték (KISZELI 2008).

1564-ben Várkonyi Amadé 2000 forintért vette meg feleségének Gyulaffi Zsófiának Lébényt, Mecsért és Szentmiklóst, majd beleolvasztotta óvári uradalmába. 1634 körül Zichy Pál volt veszprémi és nagyvázsonyi várkapitány vásárolta meg a lébény-szentmiklósi uradalmat. A török hadjáratok idején 1683-ban a kolostort ismét feldúlták. Az ezt követő idők történéseit, 1688-1851 között, a község krónikás könyvében jegyezték fel, amit jelenleg a mosonmagyaróvári Hansági Múzeumban őriznek. 1711-ben tűzvész pusztított a községben. Az 1700-as évek végén a község mezővárossá alakult és mintegy száz éven át az is maradt, majd a napóleoni háborúk alatt 1809-ben francia megszállás alá került a község (GIMES 1972, HANKÓ 2000).

A XIX. század elején az apátsági birtok kárpótlás címén a Zichy család tulajdonába került. 1841-ben újra tűzvész pusztított a faluban. 1845-ben a lébénymiklósi uradalmat báró Sina János dúsgazdag bankár vette meg, 1885-ben pedig gróf Wenckheim Frigyes tulajdonába került az uradalom. Az 1890-es években 420 ház volt a községben, a lakosok száma pedig 2800 fölött volt. A két világháború között a lébényi parasztságot a 2600 holdas Wenckheim birtok sanyargatta. A birtokot a földreform során 480 család között osztották szét. Az utolsó tulajdonos gróf Wenckheim Pál halála után (1945) további örökösökről adat nincs (KISZELI 2008).

A Tölgy-erdő története

Időszámításunk kezdetén

Egy régi monda szerint az erdő a török időkből származik, amikor a Bécs ellen vonuló sereg a falu közelében pihent meg (1683): Mivel IV. Mehmed pasa nagyon megkedvelte a tájat, a mai erdőterület közepén megállt és azt mondta egy íjásának: „– Röptsd el nyiladat az ég négy tája felé, és ahol a nyíl vesszők földet érnek, ott legyen a tábor széle. Ültessétek be tölgyecsemetékkel, és ássatok köré mély sáncot, mert ez a táj igen kedves nekem!” (THULLNER 2001).

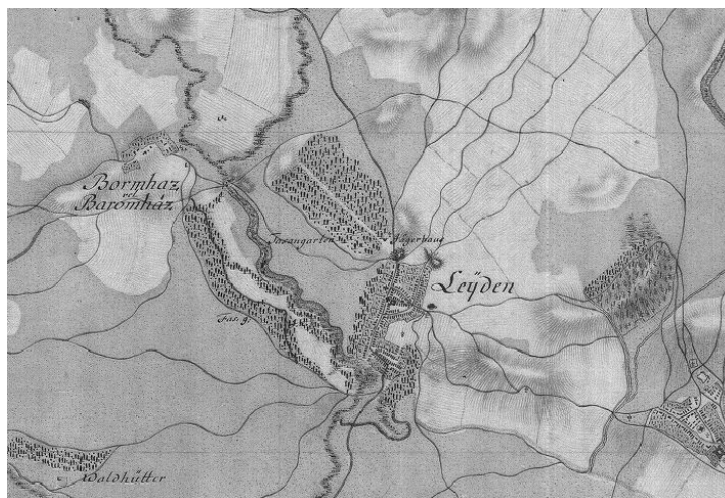
A monda természetesen nem igaz, mivel az erdő már sokkal régebb óta létezik. Az i.e. V. évezredtől különböző népek (vonaldíszes kultúra, lengyeli kultúra, késő vaskori kelták) telepedtek le a Hanság északkeleti peremének kiemelkedő szárazulatain (KISZELI 2008). Bár ilyen korai időkből nem találtunk adatokat a konkrét területről, mégis feltételezhető, hogy a jórészt vízzel borított mocsárvidék belsejében a dombháton fás területek voltak. Ekkor épült a római hadiút, amelynek nyomvonala megegyezik a mai Lébényt és Tárnokrétit összekötő út nyomvonalával. Elgondolkodtató az a kérdés, hogy az út miért éppen a Tölgy-erdő közvetlen közelében, és annak mentén húzódik? Egy erdőt átszelő út megépítése sokkal több energiába került volna, ezért valószínűsíthető, hogy a Tölgy-erdő már akkor is a mai határaival létezhetett, ezért követte annak vonalát a római hadiút.

A XVII. századtól 1784-ig

Tájhasználat kérdésében, az első forrás 1606-ból származik, amiből megtudjuk, hogy Bormász (régén Boromház, Baromház, ma Lébény külterületeként Bormászpusztá) benépesítése érdekében a letelepedni szándékozó jobbágyok jelentős kedvezményeket kaptak. A betelepülők számára – „*kinek háza után való erdejében épületre való fa nem találtatik*” – a szükséges famennyiséget a saját erdejéből biztosította a lébényi apátság (KISZELI 2008). A forrás alapján feltételezhető, hogy a lébényi jobbágyok a jobbágytelekhez tartozó kijelölt tulajdonuk mellett (telek, szántó, rét) saját erdőrésszel is rendelkeztek, amit szabadon használhattak, annak ellenére, hogy a legelő és az erdő általában közös használatú tulajdon volt ebben az időben.

Európában már a középkortól kezdve találkozunk vadaskertekkel, Magyarországon fénykoruk az 1700-as évekre, a Rákóczi-szabadságharc utáni időkre tehető, ugyanis ekkor kezdtek kialakulni a nagybirtokok. Idővel a vadaskertek jellege, rendeltetése is változott: előtérbe kerültek a vadászati, vadgazdálkodási célok a gyönyörködtetéssel ellentétben. Az apróvadfajok közül különösen alkalmasnak bizonyult a fácán a zárt területen való tartásra, tenyésztésre, ezért nem véletlen, hogy Zichy Károly is a fácános kert létesítése mellett döntött (CSÖRE 1997). Bél Mátyás 1735-1742 között megjelent munkájában már leírja a lébényi fácánost, beszámol arról, hogy az erdőt körbekerítették, a madaraknak megfelelő fészkelő helyeket biztosítottak, tehát tudatos, szervezett fácántenyésztés folyt a területen (BÉL 1985). A

„Fasanengarten”, azaz fácánoskert kifejezés az első katonai felmérés térképén (1784) is olvasható (2. ábra).

2. ábra A vizsgált terület az első katonai felmérés térképén (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, VII/11 szelvény, 1784, MA 1:28800)

Figure 2. The research area on the map of the first military survey (Maps of MD Military History Institute and Museum, Hungary, sheet VII/11, 1784, scale 1:28800)

Moson megye vadaskertjeinek rangsorában a lébényt akkor a második helyen említették (BÉL 1985). Egy 1833-as országleírásban Lébénynél ismét megtalálható a 'Fasanerie' kifejezés (VON THIELE 1833), tehát majdnem 100 évig biztosan folyt a tenyésztés a Tölgy-erdőben.

A jelentősen megnövekedett jobbágyterhek miatt Mária Terézia idején 1765 és 1766 között több jobbágyfelkelés bontakozott ki a Dunántúlon. Miután a jobbágykérdés rendezését a magyar rendi országgyűlés elutasította, a királynő e kérdést rendeleti úton szabályozta (ORTUTAY 1982). A rendelet gyakorlati megvalósítására Lébényben csak 1773-ban került sor.

Az erdőhasználat kérdésében nézetkülönbségek keletkeztek a jobbágyok és az uradalom között, ami később hosszan elhúzódó urbáriális pert eredményezett. 1781-ben az uraság kivágatta a jobbágyok számára kimért apró parcellákat: „... hogy 28 Háznak az Erdőben nyilassai voltak, és azokat azon Házokhoz az Gazdák mindenkoron szabadon birták, de az elmúlt 1780dik esztendőben azon nyilassaikat az Méltóságos Uraság maga számára ki vágatott.” (MVM. Ú. 1781.).

Az úrbéri per

Az országos tendenciákkal egyezően Lébényben is megfigyelhető, hogy a földesúr a saját kezelésében lévő birtok nagyságát a jobbágyi használatban lévő területek rovására próbálta növelni. A vita egyik sarkalatos eleme a „Fácános-erdő” (Tölgy-erdő). Az erdő tulajdonosa még mindig az uradalom, de az urbáriumba az erdő nem került be, habár az erdőhasználatot eddig is a jobbágytelekhez tartozónak tekintették, tehát szokásjog alapján megillette volna őket a használati jog. „... kegyessége szerint méltóztatnék alázatos kérésünket tekintetbe venni, és a határunkban lévő Erdőben szükségünkre lévő faizást kegyelmessen meg engedni...”. Tekintélyes mennyiségű iratanyag részeként ilyen tartalommal maradt fenn a lébényi parasztok Zichy Ferenchez, a falu földesurához intézett kérelmének és a püspök-földesúr 1782 februárjában kelt válaszának 1786. december 3-án készült, egybeszerkesztett másolata (KISZELI 2008).

Az ügyben 11 tanú vallott Lébényből, Bormászról és Barátföldről. A kérdések indirekt módon tartalmazzák a falu állításait. Tóth János 79 éves győri lakos vallomásában olvasható, hogy az erdő bekerítése előtt annak széle vizenyős, bokros lehetett, ami később beerdősödött. „... ez előtt, mint 62 esztendővel...Lébényi Fácános Erdő...szélei csöpötés volt, és csak a közepe táján voltak magasabb fák, az bekerítés után pedig kezdett a szélein nagyobb épülni...” Majd említést tesz kuruc háborúkról is, amikor elbeszélések szerint az erdő jelentős károkat szenvedhetett.

Mivel az erdő nem volt ház, telek szerint kimérve, a falubeliek közösen használhatták azt, körülárkolták; feltehetően ennek nyomai láthatók mind a mai napig az erdő nyugati oldalán. A területet nyiladékokkal osztották fel és maguk között állapodtak meg a használatáról. Az árkot minden évben Szent György napkor (ápr. 24. – a tavasz kezdete) felújították, ki-ki a maga részénél. A lopások elkerülése végett erdőört neveztek ki maguk közül. Később a földesúr akaratára évente egyszer mehettek csak be az erdőbe, a földesúr által kijelölt napokon, fát kitermelni. Az egyház erdeje a Szent Antal kápolna mögötti részen volt, ami a mai sportpálya helyén lehetett, az ehhez tartozó árkot a jobbágyok a kötelező ingyen munka (robot) keretében végezték el. Az erdőör szolgálataiért szénát, kukorica-termesztésére alkalmas földet, fakitermeléskor egy akó bort és ételmet kapott a helybéliektől, illetve az erdőben lehetősége volt a kaszálásra (MVM. Ú. 1773.).

A földesúr válaszában engedélyezte jobbágyainak a tűzifa és a rőzse gyűjtését, de csak a sűrűn álló és épületfának alkalmatlan törzsek kivágásával.

A századfordulótól a jobbágyfelszabadításig

A XVIII. század második felében kibontakozó mezőgazdasági áruterelés következményeképpen, a földesurak minden lehetséges módon növelni próbálták a saját kezelésükben lévő földterület nagyságát, ezzel együtt a jobbágyi terhek is súlyosbodtak. Több mint fél évszázadon át folytatódtak a viták a lébényi jobbágyok gazdasági érdekeit képviselő község és a település földesurai, a Zichy grófok között (KISZELI 2008).

1792-ben a jobbágytelkek megcsonkítása miatt a lébényiek levelet írtak Zichy Károlynak. Miután sérelmeik orvoslást nem nyertek, a vármegye főispánjához fordultak egy panaszos levéllel, aminek hatodik pontja tanúskodik a jobbágyi erdőhasználat korlátozásáról:

„Hatodszor: az M. Uraság azon Erdőnket, amely ennek előtte száz Esztendőkkal is a régi 74 ház helekre és 32 zsellérekre föl osztva volt, és mind az tűzellő, mind pedig az épületre való faizásban az Helység beliek által használtatott, mint egy 6 Esztendő előtti az helységtől el foglalván, annak birtokába való visszahelyezéséért könyörögtünk.” A második bekezdés szerint, ez idő alatt a földesúr jelentős favágásokat végzett, ezért az erdő megritkult (MVM. Ú. 1793).

1812-ben újra vita támadt az erdő dolgában. A megyegyűlés szerint a jobbágyoknak adózniuk kellett volna a fahasználat után. A problémát kiváltó ok az volt, hogy a tulajdonos Zichy-család adómentes, illetve a jobbágyok sem akarnak fizetni, mondván ők csak a terület használói. A végső döntés értelmében a falu közösen volt köteles fizetni az adót az évi felhasznált (~ 21 öl) famennyiség után (MVM. KGY. JKV. 1812/390).

Az 1848. évi áprilisi törvények kimondták a jobbágyfelszabadítást és az úrbéri viszonyok megszüntetését, de a végrehajtásra a háborús idők miatt nem kerülhetett sor. Az elmaradt kérdések rendezésére az 1853-ban kibocsátott úrbéri pátens vállalkozott, ami kimondta az úrbéri kapcsolatokból származó jogok, járandóságok és kötelezettségek megszűnését. Az úrbéres földek állami kárpótlással a parasztok tulajdonába mentek át. Azokat a földeket, amik a Mária Terézia-féle úrbéri összeírásokban nem szerepeltek, a parasztoknak saját erőből kellett megváltaniuk, ha akarták. A jobbágy és a földesúr által közösen használt

erdőből viszont annyit kaptak, amennyiből a korábban is kitermelt mennyiségű fához jutottak, de az erdők nagy részét általában a földesúr sajátította ki (PETERCSÁK 2005).

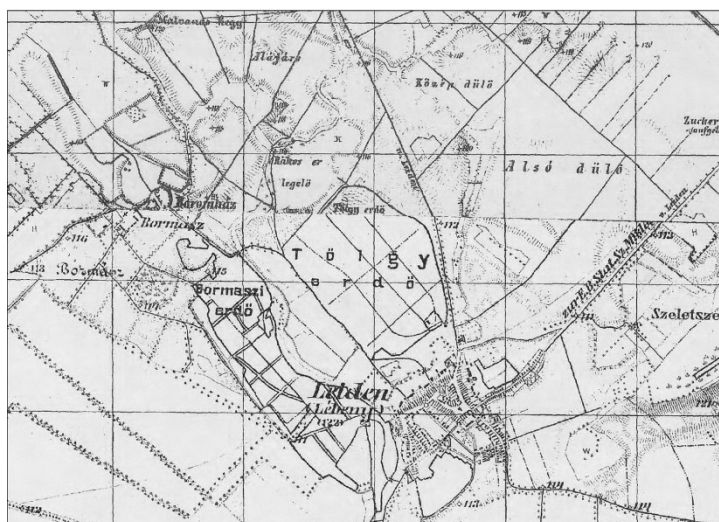
A Tölgy-erdő esetében nincs forrás arról, hogy hogyan kapta meg a község az erdőt.

A korábbi katonai felmérések alapján megállapítható, hogy az erdő kiterjedése szinte nem változott a XVIII. század vége óta (2., 3. és 4. ábra).

3. ábra A vizsgált terület a második katonai felmérés térképén (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár XXV/48 szelvény, év nélkül, MA 1:28800)

Figure 3. The research area on the map of the second military survey (Maps of MD Military History Institute and Museum, Hungary, sheet XXV/48, without year, scale 1:28800)

4. ábra A vizsgált terület a harmadik katonai felmérés térképén (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, 4959/1 szelvény, 1880 és 4859/3 szelvény, 1872, MA 1:25000)

Figure 4. The research area on the map of the third military survey (Maps of MD Military History Institute and Museum, Hungary, sheet 4959/1, 1880 and sheet 4859/3, 1872, scale 1:25000)

Lébény mezőváros erdőkezelési szabályrendelete

1872-ben szabályok születtek az erdő műveléséről és oltalmáról, aminek folytatása három évvel később jelent meg. Az első résszel kapcsolatban információnk nincs. A rendelet egy közel 100 hektár területű erdőre vonatkozott, ami feltehetően a Tölgy-erdő volt. *„Községünk határában jelenleg meglevő 224. hold 859. □ ölü erdő terület fenn tartandó; ennél fogva az erdei területnek önkényű kiirtása, megrontása és egyéb felhasználása különös hatósági engedelem nélkül keményen tiltatik.”* (MJ. FÖSZOLG 1875).

A szabályzat részletesen kitér minden fontos erdőgazdálkodási tevékenységre az erdő ültetésén, felújításán át az erdő használatáig és az erdőőr feladataiig. Kimondja, hogy a legfontosabb cél a fatermelés – mert minden évben termeltek ki fát –, de a terület fenntartását és megőrzését is szigorúan veszi.

A kitermelt erdőrészeket két éven belül újra kellett telepíteni és az ápolásáról gondoskodni kellett. Az elvégzett feladatokat a község elöljárójának be kellett jelenteni. Fát vágni csak a téli hónapokban lehetett, a vágásforduló 42 év volt. Száraz fa és ágak gyűjtésére a helyiek a téli hónapokban voltak jogosultak, de csak írásbeli engedély után. Ünnepeles alkalmakkor lombot és zöldfa ágakat szedhettek az erdőőr jelenlétében, aki figyelt, hogy csak az erdő tisztítását szolgáló gallyakat gyűjtsék össze. A szabályrendelet értelmében az erdei legeltetés, a kaszálás és a sarlózás is tiltott volt.

Az erdőőrt minden évben az erdőbirtokosok választották a régi szokások szerint. Ebből következtethetünk arra, hogy a jobbágyfelszabadítás után a Tölgy-erdő is magánkézbe került. Az erdőőr kötelezettségeit a rendelet második fele tartalmazza, ugyancsak meglehetősen részletesen. A sorok között kiolvasható, hogy az erdő védelmére fokozottan figyeltek, a nyilvános útról nem térhettek le, ha favágáson kaptak valakit, azt azonnal letartóztatták, a szabályok bármiféle megszegését pedig a község elöljáróinak jelentették. Kiegészítésként az erdő tarvágását törvényhatósági engedélyhez kötötték, illetve a sikertelen erdőfelújítások utáni pótlást kötelezővé tették (MJ. FÖSZOLG. 1875).

A XIX. század vége és a XX. század

1891-ben Lébény község erdejére rendszeres gazdasági üzemterv elfogadását kezdeményezték, illetve a jóváhagyásig ideiglenes tervet állapítottak meg, amiben meghatározták az évenkénti rendszeresen kihasználható vágásterület nagyságát (MVM. KÖZIG. B. ERD. 1891/154.).

1900-ban az evangélikus egyház erdeje 0,5 kataszteri hold, amit az üzemtervi kezelés alól felmentettek, mivel *„... területe oly csekély, hogy üzemtervi kezelésre egyáltalában nem alkalmas”*. Így lehetővé vált, hogy szabadon vág hassanak fát az egyházi épületek körül lévő kerítések és gazdasági épületek javítása céljából (MVM. KÖZIG. B. ERD. 1900/58).

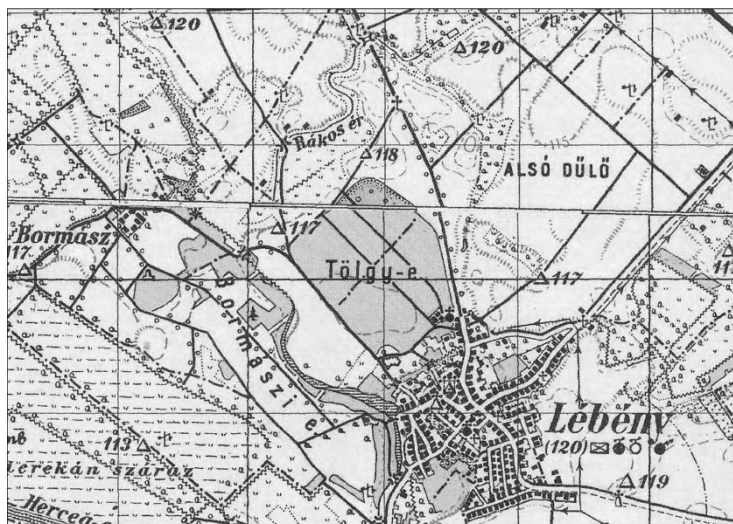
1922-ben Lébényben is megalakul a Leventeegyesület, aminek célja volt *„az ifjúságot a hagyományos magyar katonai erényekben való nevelés útján, a haza védelmének magasabb feladatára testben és lélekben előkészíteni”* (MJ. FÖSZOLG. 1922/6205). A mai sportpálya, az erdő és a lakóházak által bezárt területen alakították ki a leventék gyakorlóterét.

„... itt szemközt vót egy épület, ott vótak asztalok, ilyen srégen, és arra fekütek rá a leventék és úgy lőttek ide ennek a magas dombnak, ... és ott előtte vót egy jó mély árok, abba bujtak azok a leventék, akik leóvasták azt hogy, hogyan taláták el a céltáblákat. Aztán akkoriba még minden házná, két-két levente állt, hogy akkor nem mehettünk föl az erdőbe, mikor gyakorótak. Ez azt hiszem egy héten eccer vót” (NOVICS ex verb.). A lőtér a II. világháború után megszűnt, a területet azóta feltöltötték.

1923-ban a Wenckheim-féle lébényi uradalom birtokainak összekötésére szolgáló keskeny nyomközű vasutat építettek. Az államvasutak lébényi állomásához közlekedő

kisvasút az erdő északnyugati felével párhuzamosan haladt. A vasút megépítéséhez szükséges töltés a mai napig látható az erdő szélétől befelé 1-2 méterre. A gőzüzemű gazdasági kisvasút 1936-ig üzemelt (KISZELI 2008).

1931 februárjában a község csere útján megszerezte a római katolikus egyház erdőrészét, aminek helyén sportpályát hozott létre (MJ. FŐSZOLG. 1931/602). A sportpálya létesítésével kb. 1,3 hektár erdőt vágtak (irtottak) ki, a kialakított létesítmények láthatóak a II. világháború időszakából (1941-1944) származó topográfiai térképen (5. ábra).

5. ábra A vizsgált terület a Második Világháború időszakában készült topográfiai térképen (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, 4959/NY és 4859/NY szelvény, 1941-1944, MA 1:50000)

Figure 5. The research area on the maps in the period of the World War II. (Maps of MD Military History Institute and Museum, Hungary, 4959/NY és 4859/NY szelvény, 1941-1944, scale 1:50000)

Az 1952-ben készült légifotón (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, légifotó, L-33-11-D-a, 1952) az erdő faállomány-borítottsága homogénnek, összefüggőnek mondható, mindazonáltal ÉK-DNY irányban viszont különböző szélességű sávokként jól látszanak a korábbi nyilasok vonalai, illetve ezen keresztül az osztatlan közös tulajdont művelő magánszemélyek által kialakított területfelosztási rendszer. A sportpályán kívül nagyobb fátlan felszín nem látható (6. ábra). Az osztatlan közös tulajdonban lévő terület fokozatos letermelése az ezt követő időkben indult el.

A II. világháborút követően 1950-ben megalakult a Magyar Állami Erdészet. A Hanság medencéjében lévő erdők összterülete akkor még nem indokolta, hogy kezelésükre önálló erdészetet hozzanak létre, így a Tölgy-erdő először a Mosonmagyaróvári Erdőgazdasághoz került. 1953-ban az erdő kezelését a Kapuvári erdészet vette át, majd 1958-ban ismét visszakerült a Mosonmagyaróvári Erdészethez. 1960. október elsejétől a mai napig a Kisalföldi Állami Erdőgazdaságon belül az Észak-Hansági Erdészethez tartozik (THULLNER 2004).

Az 1967-es légifotón (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, légifotó, L-33-11-D-b, 1967) két letermelt terület látható: a Lébény 54K (keleti oldalon) és 54N erdőrészlet (észak-északnyugati oldalon) (7. ábra). Az 1968. évi erdészeti üzemtervből kiderül, hogy az utóbbit ekkor újították fel akáccal, amelynek 100%-os elegyaránya a mai napig változatlan. Ebben az időszakban kapott lehetőséget néhány falubeli család, hogy az akácos sorközeiben burgonyát termesszen (SELMECI ex verb.). Az 54K erdőrészlet felújítása az üzemtervek alapján olasz nyárral, majd később magas körissel történt, ahol 1990-ben a köris aránya elérte a 40%-ot. Ma itt egy elkörisesedett állomány található.

6. ábra A vizsgált terület az 1952-ben készült légifotón (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, légifotó, L-33-11-D-a, 1952)

Figure 6. The research area on the aerial photo in 1952 (Maps of MD Military History Institute and Museum, Hungary, aerial photo, L-33-11-D-a, 1952)

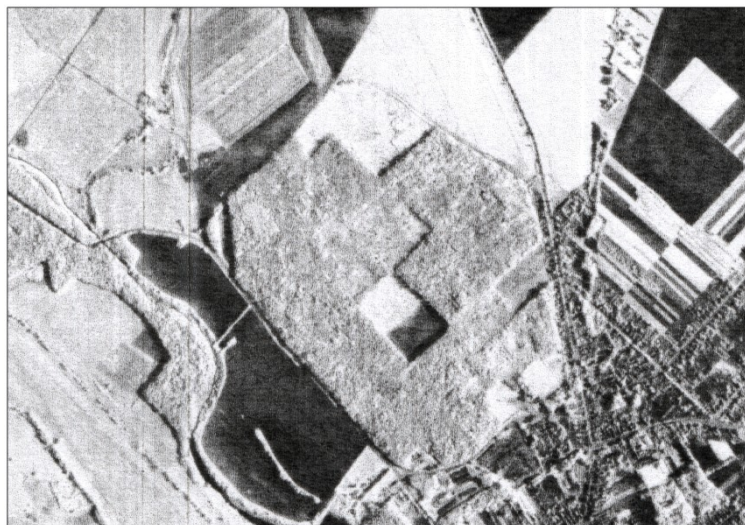
7. ábra A vizsgált terület az 1967-ben készült légifotón (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, légifotó, L-33-11-D-b, 1967)

Figure 7. The research area on the aerial photo in 1967 (Maps of MD Military History Institute and Museum, Hungary, aerial photo, L-33-11-D-b, 1967)

1975 körül az 55H erdőrészletben a Magyar Honvédelmi Szövetség löteret hozott létre. A lögyakorlatok mellett lövészversenyek megrendezésére is sor került. 1989 után a létesítményt felszámolták. A kb. $12 \times 55 \times 1,5$ méteres gödör „... régen is ott volt, mielőtt még lőtér lett belőle. Az is lehet, hogy agyagot 'bányásztak' a falubeliek onnan” (SELMECI ex verb.).

Az 1983. évi légifotó (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, légifotó, L-33-11-D-c, 1983) alátámasztja az üzemtervek adatait, miszerint az 54L (középen) részletet 1972-ben, az 54A (északi részen) részletet 1979-ben, az 55E és 55F részletet (középen) 1980 előtt, az 54F részletet (keleti szélén) pedig 1981-ben tarra vágták (8. ábra). Az 54A részletben a fák

átlagos magassága akkoriban 3 méter volt. Mindhárom területet 1980 körül letermelték, majd kocsányos tölgygel újították fel.

8. ábra A vizsgált terület az 1983-ban készült légifotón (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtár, légifotó, L-33-11-D-c, 1983)

Figure 8. The research area on the aerial photo in 1983 (Maps of MD Military History Institute and Museum, Hungary, aerial photo, L-33-11-D-c, 1983)

1999 szeptemberében a védetté nyilvánított erdőben a Kisalföldi Erdőgazdaság, mint az állami területek kezelője megkezdte a 36E erdőrészlet faállományának tarvágását, kb. 3 hektár területen. Mindössze 11 idős kocsányos tölgyet hagytak meg. A képviselőtestületi ülésen hatalmas vita kerekedett az ügyből. Az erdészeti képviselője az esetet azzal magyarázta, hogy az engedélyt még a védetté nyilvánítás előtt megkapták, illetve, hogy az erdőtörvény alapján készített erdőművelési terv szerint jártak el. „A lébényiek álláspontját e kérdésben legtömörebben az a képviselő fogalmazta meg, aki a vitában az erdőgazdaság képviselőjének válaszolva Pál apostolt idézte: „Non omne, quod licet, honestum est” – miszerint nem minden tisztességes, amit szabad.” (KISZELI 2008). 7-8 évvel korábban ugyanez történt a 36G részlettel is, bár akkor még nem állt védelem alatt az erdő.

Napjainkban

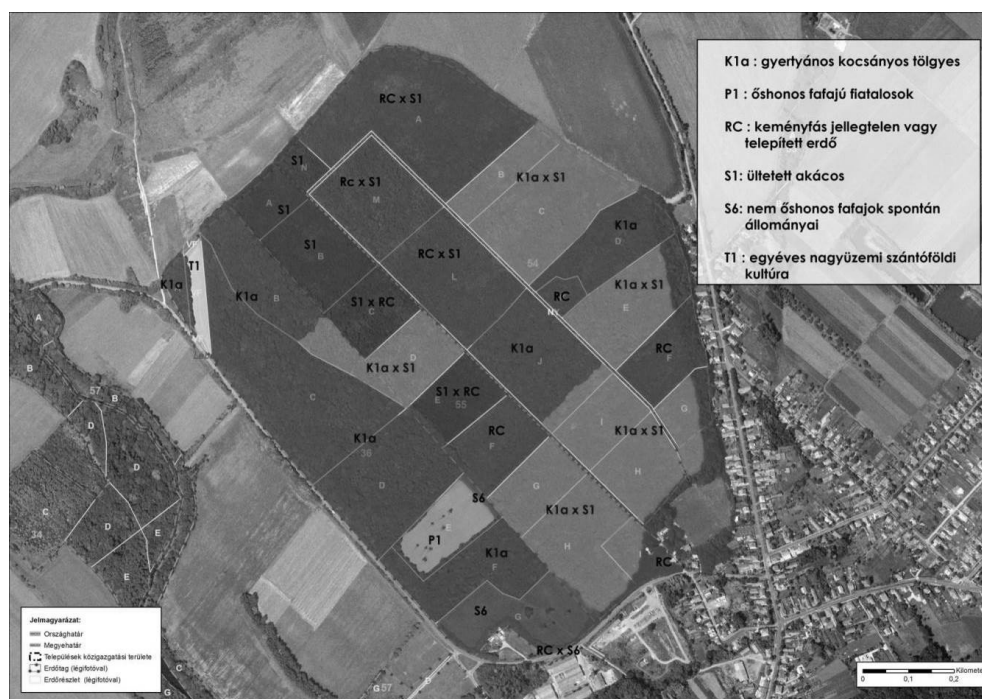
Az erdőre irodalmi források (ZÓLYOMI 1934, 1937, BOLLA 1996, KEVEY 2004 és TAKÁCS in MOLNÁR 2010) és saját adatok alapján összeírt 108 edényes növényfaj közül (1. melléklet) a védett fajok száma csekély – mindössze három faj –, ráadásul a *Polystichum aculeatum*-nak csak egy kifejlett példányát említi KEVEY (2004). Ugyanakkor a *Galanthus nivalis* és a *Scilla vindobonensis* mindenesetre napjainkban is szép számmal megtalálható az erdőben. Az üde lombdők tavaszi geofiton fajai közül nagy mennyiségben jelen van még az *Anemone ranunculoides*, a *Ranunculus ficaria*, a *Corydalis cava*. Kiemelendő az *Ulmus glabra* jelenléte a területen.

A területen hat Á-NÉR (a 2007-ben érvényes kategória-rendszer alapján – BÖLÖNI et al. 2007) élőhelyet különítettünk el. Az ősi gyertyános-kocsányos tölgyes (K1a) az erdő nyugati részén a legkiterjedtebb. Fajösszetételüket tekintve (magas kőris, gyertyán és kocsányos tölgy) az őshonos fafajú fiatalosok (P1) is természetközelinek tekinthetők. A leginkább degradált állományok az ültetett akácok (S1) és a nem őshonos fafajok spontán állományai (S6), ami ebben az esetben bálványfát (*Ailanthus altissima*) jelent. A jellegtelen

keményfás élőhelyek (RC) nagy része ültetett, de előfordulnak elkörisesedett ősi állományok is. Az egyértelműen be nem sorolható parcellák hibrid kategóriába kerültek, pl. K1a×S1, RC×S1 (9. ábra).

A rendezetlen gazdálkodási viszonyokból fakadóan az erdő 2/3-ának megfelelő kezelése mind a mai napig nem megoldott. Az 1970-es években a termelőszoövetkezet gazdálkodásának ideje alatti tarvágások és akáctelepítések végérvényesen megváltoztatták az erdő fajokösszetételét és struktúráját. Az említett élőhelyek határai az erdészeti tevékenység hatására összemosódtak, az erdő homogenizálódott.

A szilfavész után a ligeterdők egyik társulásalkotó faja – az *Ulmus laevis* – majdhogynem eltűnt. Az eredeti gyertyános-tölgyesek mellett ma már találhatunk elkörisesedett (RC) vagy akáccal beültetett állományokat (S1) is, illetve az agresszívan terjedő bálványfa is megkezdte spontán állományainak kialakítását (S6). Az állományok tarvágások utáni kocsányos tölgygel való felújítása eddig általában sikertelen volt az elkörisesedés vagy a bálványfa terjedése miatt. Az így kezelt erdők aljnövényzetében több helyen degradációtűró gyomfajok jelentek meg.

9. ábra A lébényi Tölgy-erdő élőhelytérképe (SELMECI és HÖHN 2012)

Figure 9. Habitat map of the Tölgy-erdő in Lébény (SELMECI és HÖHN 2012)

A lakosság életének mindig is szerves része volt a Tölgy-erdő, amelynek képe jelentős változásokon ment át az elmúlt évszázadok során, s igaz lehet ez főként a XX. századra. Természeti, táj- és gazdálkodás-történeti, valamint a helyi lakosság életében betöltött kulturális értékei miatt fokozott figyelmet érdemelne a terület. Az erdészet, a természetvédelem, a helyi gazdálkodók együttműködésével és a lakosság bevonásával lehetővé válna a helyes kezelés megkezdése. Egy közösen kidolgozott és végrehajtott akciótervvel az érintettek hozzájárulhatnának az erdő állapotának javításához, a káros folyamatok visszaszorításához, amivel nem csak természetközeli irányba tolhatók el a folyamatok, hanem a romboló hatások (pl. inváziós növények agresszív terjedése) elleni beavatkozások költsége is csökkenthető lenne.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani adatközlőinknek, Bolla Sándornak, Novics Angélának és Selmecci Lajosnak, továbbá Kiszeli Lajos Tanár úrnak, Molnár Zsoltnak, Nagy Dénes, Balsay Sándor és Cserhalmi József erdész uraknak és a kedves lébényieknek.

Irodalom

- BÉL M. 1735-1742 in 1985: Az újkori Magyarország földrajzi-történelmi ismertetése. Moson vármegye. Moson- Magyaróvári Helytörténeti Füzetek IV. Mosonmagyaróvár. Győr-Sopron megyei Levéltári Igazgatóság - Hazafias Népfőnt Mosonmagyaróvári Bizottsága - Mosonmagyaróvári Múzeumbarát Egylet.
- BOLLA S. 1996: Lébény: gyertyános-tölgyes. Kisalföld. 1996. október 19.
- BORHIDI A., KEVEY B. 1996: An annotated checklist of the Hungarian plant communities II. The forest communities. In: BORHIDI A. (eds.): Critical revision of the Hungarian plant communities. Janus Pannonius University, Pécs. pp. 95-138.
- BORHIDI A. 2003: Magyarország növényvilágai. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BÖLÖNI J., MOLNÁR ZS., KUN A., BÍRÓ M. (szerk.) 2007: Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer (Á-NÉR 2007). Vácrátót. Kézirat.
- CSONTOS K. 2005: West Transdanubian Region. Gateway to Europe. In: LANG, A. and EBLERS, N. (eds.): Education across Borders: Adult Education in European Border Regions. Eisenstadt. Research Society, Burgenland.
- CSÖRE P. 1997: Vadaskertek a régi Magyarországon. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- GIMES E. 1972: Lébény: útikalauz. Győr. Győr-Sopron megyei Idegenforgalmi Hivatal.
- HANKÓ J. 2000: Két évszázad a Wenckheim családdal. Linotype Betéti Társaság, Gyula.
- KEVEY B. 2004: Adatok Magyarország flórájának és vegetációjának ismeretéhez IX. Botan. Közlem., : 91(1-2): 13-23.
- KISZELI L. 2008: Lébény Könyve. A nagyközség történetének időrendi áttekintése a kezdetektől 2006-ig. Lébény Nagyközség Önkormányzata, Lébény.
- KVALE S. 2005: Az interjú. Bevezetés a kvalitatív kutatás interjútechnikáiba. Jászóveg Műhely Kiadó, Budapest.
- MAROSI S., SOMOGYI S. (szerk.) 1990: Magyarország kistájainak katasztere I-II. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest.
- MOLNÁR ZS. (szerk.) 2010: A XV. MÉTA-TÚRA túravezető füzet. Kisalföld. 2010. szeptember 29. - október 4. Kézirat.
- MOLNÁR ZS. 1996: Ártéri vegetáció Tiszadob és Kesznyéten környékén II. A keményfaliget-erdők (*Fraxino pannonicae-Ulmetum*) története és mai állapota. Botan. Közlem., 83(1-2): 51-69.
- ORTUTAY GY. (szerk.) 1982: Magyar Néprajzi Lexikon 1-5., Akadémia Kiadó, Budapest.
- PETERCSÁK T. 2005: A népi erdőbirtoklás hagyományos formái Magyarországon. Erdészeti Lapok 140(10): 292-293.
- SELMECI M., HÖHN M. 2012: A lébényi „Tölgy-erdő” növényzetének változása a tájhasználat és tájtörténet ismeretében. Kertgazdaság 44(4): 54-61.
- SIMON T. 2008: A magyarországi edényes flóra határozója: Harasztok- virágos növények. Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- TAKÁCS G. 2010: Lébény-Tölgyerdő. In: MOLNÁR ZS. (szerk.) 2010: A XV. MÉTA-TÚRA túravezető füzet. Kisalföld. 2010. szeptember 29. - október 4. Kézirat.
- THULLNER I. 2001: Lébény. Száz magyar falu könyvesháza, Budapest.
- THULLNER I. (szerk.) 2004: Jánossomorja- Kismonográfia és településtörténeti olvasókönyv. Jánossomorja. Jánossomorja Kultúrájáért Közalapítvány.
- VON THIELE, J. C. 1833: Das Königreiche Ungarn: ein topographisch-historisch-statistisches Rundgemälde, das Ganze dieses Landes in mehr denn 12.400 Artikeln umfassend. Zweiter Band. Kaschau.
- ZÓLYOMI B. (1934): A Hanság növényvilágvetkezetei (összefoglalás). Vasi Szemle 1(2): 146-174.
- ZÓLYOMI B. (1937): A Szigetköz növényvilág kutatásának eredményei. Botan. Közlem., 34(5-6): 169-190.

Levéltári források

- MJ. FŐSZOLG. 1875 – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának Mosonmagyaróvári Részlege, a Magyaróvári járás Főszolgabírájának iratai, IV. 460. a. Doboz - Községi Szabályrendeletek, A – L.
- MJ. FŐSZOLG. 1922/6205 – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának Mosonmagyaróvári Részlege, a Magyaróvári járás Főszolgabírájának iratai, IV. 460. a. Doboz - Községi Szabályrendeletek, A – L.

- MJ. FŐSZOLG. 1931/602 – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának Mosonmagyaróvári Részlege, a Magyaróvári járás Főszolgabírájának iratai, IV. 460. a. doboz - Községi Szabályrendeletek, A – L.
- MVM. KGY. JKV. 1812/390 – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának Mosonmagyaróvári Részlege, Moson vármegye Nemesi Közgyűlésének jegyzőkönyvei.
- MVM. KÖZIG. B. ERD. 1891/154 – Moson vármegye Közigazgatási Bizottság Erdészeti Albizottság iratai 1881-1902.
- MVM. KÖZIG. B. ERD. 1900/58 – Moson vármegye Közigazgatási Bizottság Erdészeti Albizottság iratai 1881-1902.
- MVM. Ú. 1773. – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának Mosonmagyaróvári Részlege, Moson vármegyei úrbéri iratok levéltári gyűjteménye, IV. B. 915 Lébény 1768-1838.
- MVM. Ú. 1781. – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának Mosonmagyaróvári Részlege, Moson vármegyei úrbéri iratok levéltári gyűjteménye, IV. B. 915 Lébény 1768-1838.
- MVM. Ú. 1793. – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának Mosonmagyaróvári Részlege, Moson vármegyei úrbéri iratok levéltári gyűjteménye, IV. B. 915 Lébény 1768-1838.

Szóbeli adatközlők

BOLLA ex verb.: Bolla Sándor, szül.: 1942 , erdőmérnök
NOVICS ex verb.: Novics Angéla, szül.:1933, lébényi lakos
SELMECI ex verb.: Selmeci Lajos, szül.:1956, lébényi lakos

STUDIES ON THE LANDSCAPE HISTORY OF THE TÖLGY-ERDŐ IN LÉBÉNY

M. SELMECI¹, M. HÖHN², D. SALÁTA¹

¹Szent István University, Faculty of Agricultural and Environmental Science,
Institute of Environmental and Landscape Management 2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.

²Corvinus University of Budapest, Faculty of Horticulture, Department of Botany
1118 Budapest, Ménesi út 44.
e-mail: selmecim@gmail.com

Keywords: landscape history, forest-use history, Lébény, Győr basin, remnant woodland

The Tölgy-erdő near Lébény village (W-Hungary) is an area rich in nature and culture, located on the eastern periphery of the Hanság territory, being under nature conservation. Two types of threatened habitats exist on the research area: *Circaeo-Carpinetum* and *Pimpinello majoris-Ulmetum* woodlands. Our aim was to study the landscape history and reconstruct the forest use history of the forest. The changing in time and the history of forest use were chronologically ordered by the use of literature sources, archive documents and reports of local inhabitants. Results of historical research were supported with historical maps and archive aerial photos with the highlighting of matching forest management plans with archive aerial photos. Significant changes in the state of the forest were started after 1952 and escalated in the 70's. 108 vascular plant species have been listed based on literature and own field research. 6 habitat types were identified they are presented on a habitat map in parallel with the present state of the vegetation. We have realized that the habitats in the best naturalness state are situated in the eastern and north-eastern part of the forest.

1. melléklet: A lébényi Tölgy-erdő irodalmi és saját adatok alapján összeállított fajlistája
Appendix 1. Species list of the Tölgy-erdő in Lébény based on literature and own data

	ZÓLYOMI (1934)	ZÓLYOMI (1937)	BOLLA (1996)	KEVEY (2004)	TAKÁCS in MOLNÁR (2010)	Saját adat 2010
1. <i>Acer campestre</i> L.	-	-	-	-	+	+
2. <i>Acer platanoides</i> L.	-	-	-	-	-	+
3. <i>Acer pseudoplatanus</i> L.	-	-	-	-	-	+
4. <i>Aegopodium podagraria</i>	-	-	+	-	+	+
5. <i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle	-	-	-	-	-	+
6. <i>Allium ursinum</i> L.	-	-	+	-	-	-
7. <i>Alnus glutinosa</i> L. Gärtn.	-	-	-	-	+	-
8. <i>Anemone ranunculoides</i> L.	+	-	+	-	-	+
9. <i>Anthriscus cerefolium</i> L. Hoffm.	-	-	+	-	-	+
10. <i>Arctium lappa</i> L.	-	-	-	-	-	+
11. <i>Arum maculatum</i> L.	-	+	-	-	-	-
12. <i>Arum orientale</i> M. B.	-	-	+	-	-	+
13. <i>Asarum europaeum</i> L.	-	-	+	-	-	-
14. <i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.	+	+	+	-	+	+
15. <i>Athyrium filix-femina</i> (L.) Roth	-	-	-	-	-	+
16. <i>Ballota nigra</i> L.	-	-	-	-	-	+
17. <i>Brachypodium sylvaticum</i> Huds.	-	-	+	-	+	+
18. <i>Campanula trachelium</i> L.	+	+	-	-	-	+
19. <i>Carex brizoides</i> L.	-	-	-	-	+	+
20. <i>Carex pilosa</i> Scop.	+	-	+	-	+	+
21. <i>Carex remota</i> Grufbg.	-	-	-	-	+	-
22. <i>Carex sylvatica</i> Huds.	+	-	+	-	-	+
23. <i>Carpinus betulus</i> L.	+	-	-	-	+	+
24. <i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.	-	-	-	-	-	+
25. <i>Chelidonium majus</i> L.	-	-	+	-	-	+
26. <i>Circaea lutetiana</i> L.	-	-	+	-	-	+
27. <i>Clematis recta</i> L.	+	-	-	-	-	-
28. <i>Clematis vitalba</i> L.	-	-	-	-	-	+
29. <i>Colchicum autumnale</i> L.	+	-	+	-	-	+
30. <i>Convallaria majalis</i> L.	+	-	-	-	-	+
31. <i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronqu.	-	-	-	-	-	+
32. <i>Cornus mas</i> L.	+	-	-	-	+	+
33. <i>Cornus sanguinea</i> L.	-	-	-	-	+	+
34. <i>Corydalis cava</i> (L.) Schw. et Koerte	+	-	+	-	-	+
35. <i>Corylus avellana</i> L.	+	-	-	-	+	+
36. <i>Crataegus laevigata</i> (Poir.) DC.	-	-	-	-	-	+
37. <i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	-	-	-	-	-	+
38. <i>Dactylis polygama</i> Horvátovszky	-	-	-	-	-	+
39. <i>Daucus carota</i> L.	-	-	-	-	-	+
40. <i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott	-	-	-	-	-	+
41. <i>Elymus caninus</i> (L.) L.	-	-	-	-	-	+
42. <i>Euonymus europaeus</i> L.	-	-	-	-	-	+
43. <i>Euphorbia cyparissias</i> L.	-	-	-	-	-	+
44. <i>Fraxinus angustifolia</i> subsp. <i>pann.</i> Wahl.	-	-	-	-	-	+
45. <i>Fraxinus excelsior</i> L.	-	-	-	-	+	+
46. <i>Fraxinus pennsylvanica</i> Marsh.	-	-	-	-	-	+
47. <i>Galanthus nivalis</i> L.	+	-	+	-	+	+
48. <i>Galeopsis ladanum</i> L.	-	-	-	-	-	+
49. <i>Galinsoga parviflora</i> Cav.	-	-	-	-	-	+
50. <i>Galium aparine</i> L.	-	-	-	-	-	+
51. <i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.	+	+	+	-	+	+
52. <i>Geum urbanum</i> L.	+	-	-	-	-	+
53. <i>Hedera helix</i> L.	+	-	-	-	-	+
54. <i>Heracleum sphondylium</i> L.	+	-	-	-	-	+
55. <i>Galeobdolon luteum</i> Huds.	-	-	+	-	-	-
56. <i>Lamium purpureum</i> L.	-	-	-	-	-	+
57. <i>Lapsana communis</i> L.	-	-	-	-	-	+
58. <i>Ligustrum vulgare</i> L.	-	-	-	-	+	+
59. <i>Lithospermum purpureo-coeruleum</i> (L.) I.M. J.	+	-	-	-	-	+
60. <i>Lysimachia nummularia</i> L.	-	-	+	-	-	+
61. <i>Lythrum salicaria</i> L.	-	-	+	-	-	-
62. <i>Melittis melissophyllum</i> L.	+	-	-	-	-	+
63. <i>Morus alba</i> L.	-	-	-	-	-	+
64. <i>Ornithogalum boucheanum</i> Kunth.	-	-	-	-	-	+

65. <i>Oxalis stricta</i> L.	-	-	-	-	-	+
66. <i>Paris quadrifolia</i> L.	-	-	+	-	-	-
67. <i>Physalis alkekengi</i> L.	-	-	+	-	-	+
68. <i>Pimpinella major</i> L. Huds	-	+	-	-	-	+
1. melléklet folytatása	ZÓLYOMI (1934)	ZÓLYOMI (1937)	BOLLA (1996)	KEVEY (2004)	TAKÁCS in MOLNÁR (2010)	Saját adat 2010
69. <i>Poa nemoralis</i> L.	+	-	-	-	-	+
70. <i>Polygonatum latifolium</i> (Jacq.) Desf.	+	-	+	-	-	+
71. <i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.	+	-	-	-	-	+
72. <i>Polygonum hydropiper</i> (L.) Spach.	-	-	-	-	-	+
73. <i>Polystichum aculeatum</i> (L.) Roth	-	-	-	+	-	-
74. <i>Populus alba</i> L.	-	-	-	-	-	+
75. <i>Populus × canescens</i>	-	-	-	-	-	+
76. <i>Primula veris</i> Huds.	-	-	+	-	-	-
77. <i>Prunella vulgaris</i> L.	-	-	-	-	-	+
78. <i>Prunus padus</i> L.	-	-	-	-	-	+
79. <i>Pulmonaria officinalis</i> L.	+	-	+	-	-	+
80. <i>Quercus robur</i> L.	+	-	-	-	+	+
81. <i>Ranunculus ficaria</i> L.	+	-	+	-	-	+
82. <i>Rhamnus catharticus</i> L.	-	-	-	-	-	+
83. <i>Robinia pseudoacacia</i> L.	-	-	-	-	-	+
84. <i>Rosa canina</i> L.	-	-	-	-	-	+
85. <i>Rubus caesius</i> L.	-	-	-	-	-	+
86. <i>Sambucus ebulus</i> L.	-	-	-	-	-	+
87. <i>Sambucus nigra</i> L.	-	-	-	-	-	+
88. <i>Sanicula europaea</i> L.	+	+	-	-	-	-
89. <i>Scilla vindobonensis</i> Speta	+	-	+	-	+	+
90. <i>Solanum dulcamara</i> L.	-	-	+	-	-	-
91. <i>Solidago canadensis</i> L.	-	-	-	-	-	+
92. <i>Solidago gigantea</i> Ait.	-	-	+	-	-	-
93. <i>Stachys palustris</i> L.	-	-	+	-	-	-
94. <i>Stachys sylvatica</i> L.	-	-	-	-	-	+
95. <i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	-	-	-	-	-	+
96. <i>Stenactis annua</i> (L.) Nees	-	-	-	-	-	+
97. <i>Tilia cordata</i> Mill.	-	-	-	-	-	+
98. <i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	+	-	-	-	-	-
99. <i>Tussilago farfara</i> L.	-	-	+	-	-	-
100. <i>Ulmus laevis</i> Pall.	-	-	-	-	+	-
101. <i>Ulmus minor</i> Mill.	-	-	-	-	-	+
102. <i>Ulmus glabra</i> Huds.	+	-	-	-	+	+
103. <i>Urtica dioica</i> L.	-	-	-	-	+	+
104. <i>Veronica chamaedrys</i> L.	+	-	-	-	-	-
105. <i>Viburnum lantana</i> L.	+	-	-	-	-	+
106. <i>Viburnum opulus</i> L.	-	-	-	-	+	-
107. <i>Viola hirta</i> L.	-	-	-	-	-	+
108. <i>Viola mirabilis</i> L.	+	+	-	-	-	+

